

Miquel Calsina

Gabriel AMENGUAL, *L'experiència de la malaltia*, Palma, Lleonard Muntaner, 2019.

El breu dietari, personalíssim, que ens ofereix aquest insigne membre del consell de redacció de «Questions de vida cristiana» no té preu. Es tracta d'un relat en primera persona en el qual Gabriel Amengual (1946), capellà i filòsof amb una dilatada trajectòria acadèmica i intel·lectual, parla sense embuts de la seva experiència amb la malaltia greu que el va portar a afrontar un procés d'hospitalització —amb diverses operacions—, seguit d'un període de convalescència i de recuperació, entre el maig i l'agost de 2018.

El títol que encapçala aquest text, *L'experiència de la malaltia*, és ben explícit, i la seva intenció queda ben palesa des d'un bon començament, quan Amengual es refereix a la contraposició de Walter Benjamin entre *experiència* i *vivència*. Aquesta segona —explica— és instantània, com un xoc o una impressió forta que ve donada des de l'exterior, però que es presenta efímera i sense continuïtat, encara que hagi pogut ser fortament colpidora. L'experiència, en canvi, suposa una assimilació dels fets per part del subjecte, per tal com els incorpora a la seva trajectòria i impregnen el curs de la seva vida. Amengual, doncs, no ens parla només d'uns fets o d'una vivència, sinó que s'endinsa conscientment en els intersticis d'una experiència que forma part de la mateixa condició humana, perquè... «qui no ha passat per la malaltia o si més no l'ha viscuda de prop, en algun familiar o amic?», es diu ell mateix.

Davant dels sobtats i obligats canvis de plans, a mesura que el diagnòstic mèdic es va fent més precís i també més inqüestionables els passos a fer i les alternatives a prendre —perquè qui mana és la vida i a voltes no podem fer més que sotmetre'ns-hi i obeir-la—, la primera reacció és la de l'abandonament confiat, l'actitud de dir: «som vostre i aquí em teniu», que tan bé expressen les pregàries d'un sant Ignasi de Loiola o d'un Charles de Foucauld i que Amengual fa seves, sempre amb el rerefons últim de la de Jesús a Getsemaní (Mc 14,35).

L'experiència humana i espiritual de vulnerabilitat és un segon tema que recorre les pàgines d'aquest llibret compost de tres parts: un relat precís dels esdeveniments (l'abans i el després de tres intervencions quirúrgiques consecutives), una reflexió sobre l'experiència espiritual del sofriment arran de la malaltia, i un epíleg sobre la vellesa. Malalt és el qui no es pot valer per ell mateix, que no és ferm, que no té fermesa (*in-firmus*); i davant d'aquest sentir-se molt vulnerable, dèbil i feble, es presenta la necessitat humanitzadora de recolzar-se en els altres, especialment en la família, perquè «la feblesa no s'aguanta sola, necessita l'acompanyament i l'ajuda, amabilitat i afecte».

El període de recuperació i la millora progressiva suposen un deixar enrere un temps de semiconsciència passiva, «d'un deixar passar les hores i els dies sense massa ganes de llegir, ni de menjar, ni de pregar», que obre pas a una nova lucidesa, a un fer balanç i a prendre major consciència de l'entrada —inexorablement— a una nova etapa de la vida, aquella que Ciceró defineix com a «ociosa» en el seu escrit *Sobre la vellesa*. I aquest és, com dèiem, el tema al qual Amengual dedica el seu epíleg. L'oci —afirma—, a diferència del negoci (*neg-oci*), és allò propi de l'ancianitat. Però no pas l'oci entès com ho fa habitualment una societat abocada a l'entreteniment superflu, sinó en el sentit de disposar de temps i espai per ocupar-se en coses de l'esperit, de la cultura, i per dedicar-se a aitals coses per elles mateixes, tal com passa amb l'amor, que no té altre mèrit ni altra finalitat que no sigui estimar... Perquè si s'estima és per estimar, i prou.

Antoni Matabosch

Joan-Andreu ROCHA - Joan Andreu ALCINA - Jaume FLAQUER - Francesc TORRALBA, *La saviesa d'escoltar-se. El diàleg entre cosmovisions*, Lleida, Pagès, 2019.

Cada any, la Càtedra de Pensament Cristià del Bisbat d'Urgell organitza un seminari sobre temes culturals i religiosos d'actualitat, les ponències del qual publica Pagès Editors. El present llibre recull les

ponències dedicades al «diàleg entre tradicions religioses i espirituals de diferent naturalesa [...] que portarà a la veritat només quan sigui dut a terme, no sols amb coneixement de causa, sinó també amb sinceritat i franquesa, amb l'acolliment i l'escolta de la veritat» (pp. 8-9), com diu l'arquebisbe de la Seu d'Urgell Mons. Joan-Enric Vives. O, com diu el coordinador dels seminaris de la Càtedra, Francesc Torralba, vol «reflexionar sobre les condicions de possibilitat d'aquest diàleg» (p. 11).

El llibre s'estructura clarament en dues parts, amb dues ponències cadascuna. Les dues primeres estableixen els fonaments teòrics de la possibilitat i la necessitat d'un diàleg especialment entre les cosmovisions religioses. L'àmplia ponència del Dr. Rocha (pp. 15-90) defineix la cosmovisió com «un conjunt de pressupòsits, creences i valors relatius a la naturalesa del món físic i social d'un grup humà o d'un sistema de coneixements específics» (p. 17). Fa un estudi històric dels significats de *cosmovisió* i mostra que avui dia aquest concepte és d'una gran utilitat per a la filosofia de la ciència, la comunicació intercultural, l'antropologia i la fenomenologia de la religió. La segona part de l'article descriu sistemàticament i temporalment les cosmovisions religioses (naturocèntriques, cosmocèntriques, antropocèntriques i policèntriques) i acaba l'article amb una clara declaració del marc teòric que l'autor ha volgut desenvolupar: «La comprensió de les cosmovisions [constitueix] un inici de cara a un posterior aprofundiment sobre un mètode possible per copsar la complexitat de la realitat, particularment en la seva dimensió religiosa. Aquestes pàgines constitueixen així un menú que el lector podrà degustar només amb l'exercici vital i intel·lectual que obri la seva ment vers l'alteritat, la cultura i l'aventura de la humanitat vers la transcendència» (p. 90).

El segon estudi dels fonaments és del Dr. Alcina, i tracta sobre les característiques del diàleg com a dimensió constitutiva de la persona. Segons l'autor, hi ha tres nivells de diàleg: la tolerància, el reconeixement de l'altre i la relectura de les diferències de l'altre (segons el nostre parer, es tracta més aviat d'algunes característiques que té tot diàleg, i no tant de nivells de diàleg). Desenvolupa llargament la idea que construïm el propi jo a partir de l'acollida de l'altre. Pel que fa al

diàleg interreligiós, l'autor defensa que ha de ser un «diàleg dialògic» (no es dialoga sobre conceptes, sinó sobre un mateix), com diu Raimon Panikkar. «Estem reivindicant», diu, «una visió de la persona inclusiva que serveixi de fonament del diàleg intersubjectiu, intercultural i interreligiós des de les diverses tradicions» (p. 112).

A continuació es publiquen les dues ponències d'aplicació concreta dels principis esmentats. En primer lloc, la de Jaume Flaquer sobre el diàleg cristianomusulmà. La llarga confrontació entre aquests dos mons ha «empresonat la memòria» i ha fet més difícil la relació i el diàleg. Per altra banda, les cosmovisions del cristianisme i de l'islam són diverses. Es tracta d'una religió antropocèntrica i ètica enfront d'una altra teocèntrica i jurídica. Segons l'autor, hi ha tres actituds que possibiliten el diàleg amb l'islam: escoltar, compartir dubtes i no conviccions, i prendre com a model el diàleg de la Trinitat amb la humanitat.

La segona ponència de concreció és la del diàleg amb els no creients, a càrrec del Dr. Torralba. Per què cal dialogar amb els no creients? És possible? Sobre quins temes? No es tracta de voler convèncer ni d'una confrontació, sinó «de dialogar per aprendre junts, per ampliar la perspectiva personal tant dels uns com dels altres, per comprendre les raons de l'altre i, simultàniament, per adonar-me de les meves pròpies raons. [...] El diàleg entre creients i no creients té com a finalitat el creixement personal, el desenvolupament de la pròpia perspectiva, l'anàlisi íntima de la pròpia opció. L'interlocutor és un element clau per activar aquesta meditació, i no solament això, sinó que pot, també, propiciar el canvi, la transformació, allò que en llenguatge cristià es denomina la *conversio cordis*» (pp. 140-141). El terme final del diàleg és la veritat, però la veritat no és un objecte o un bé immoble, sinó que se cerca. La finalitat d'aquesta trobada és l'anhel de comunicar allò que hom creu, sortint d'un mateix, amb una atenta receptivitat, identificant el que és essencial i mirant de fer una traducció secular dels conceptes de la religió.

Ens trobem davant d'un llibre suggerent i equilibrat entre el marc teòric i les concrecions del diàleg interreligiós.